
ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

УДК 338.242: 658.148

ББК 65.239.713

Борейко В. І.

ШЛЯХИ ЗАЛУЧЕННЯ ДОДАТКОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»,
33027, м. Рівне, вул. акад. С. Дем'янчука, 4,
тел.: 0362634973, 0672500012,
e-mail: Vib28@mail.ru

Анотація. В статті досліджено роль інвестиційних ресурсів в забезпеченні динамічного розвитку економіки країни; проаналізовано динаміку надходження прямих іноземних інвестицій в Україну та депозитів населення, залучених комерційними банками; обґрунтовано, що, для створення сприятливого середовища для інвесторів, Україні необхідно посилити правовий захист комерційних інтересів інвесторів, надати їм податкові пільги, забезпечити страхування їх виробничих і комерційних ризиків, скасувати оподаткування депозитів громадян та відшкодувати їм всю суму вкладів при банкрутстві комерційних банків.

Ключові слова: інвестиційні ресурси, економіка країни, депозити населення, правовий захист, страхування ризиків, податкові пільги.

Boreiko V.I.

WAYS TO ATTRACT ADDITIONAL INVESTMENTS IN THE ECONOMY OF UKRAINE

The Private Higher Education Establishment «Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities»,
Demianchuka str, 4, Rivne,
33027, Ukraine,
tel.: 0362-63-49-73, 067-25-000-12,
e-mail: Vib28@mail.ru

Abstract. In the article investigated the role of investment resources in ensuring the dynamic development of the economy of countries; analyzed the dynamics earnings of direct foreign investments in Ukraine and deposits of the population attracted by commercial banks; proved that to create a favorable environment for investors, Ukraine should strengthen legal protection of the commercial interests of investors and provide them with tax breaks, provide insurance their of industrial and commercial risks, cancel taxation of deposits of citizens and to reimburse them the full amount of deposits in bankruptcy of commercial banks.

Keywords: investment resources, economy of country, population deposits, legal protection, risk insurance, tax benefits.

Вступ. Нинішня складна економічна ситуація в Україні, яка призвела до падіння виробництва валового внутрішнього продукту (ВВП) та зuboжіння населення, зумовлює необхідність пошуку нових механізмів для відновлення національної економіки. Однак, при цьому, слід враховувати, що нинішня економічна криза в нашій країні поглиблена військовими діями, які на українській території веде Російська Федерація, а також торговим ембарго, який застосовує ця країна щодо вітчизняних товарів. Водночас, нестабільна соціально-політична ситуація в Україні відлякує від національної економіки зарубіжних та вітчизняних інвесторів.

Аналіз останніх досліджень. Інвестиційний напрям стабілізації національної економіки досліджували відомі вітчизняні вчені, серед яких слід виділити роботи О. Амоші, М. Білопольського, В. Гейця, А. Гриценка, В. Кузьменка, О. Кузьміна, Е. Лібанової, І. Луніної, О. Носової, Ю. Макогона, В. Онищенко, В. Опаріна, В. Ткаченка, А. Чухна. Всіх зазначених авторів об'єднує думка про те, що, для забезпечення відновлення економічного зростання, Україні необхідно створити сприятливе середовище для залучення інвестиційних ресурсів.

Так, наприклад, О. Носова вважає, що передумови економічного зростання можуть бути створені за рахунок освоєння наукомістких технологій та підвищення їх ефективності в результаті використання переваг міжнародного руху капіталу. До числа таких факторів автор відносить залучення прямих іноземних інвестицій, підвищення ефективності інвестування, підготовку інвестиційних програм, визначення пріоритетних галузей інвестування [1, с. 206].

Проте, для залучення інвестицій в умовах зовнішньої агресії, Україні необхідно прикласти додаткові зусилля та впровадити неординарні заходи. Зазначене визначає актуальність нашого дослідження.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є обґрунтування необхідності залучення інвестицій ресурсів для відновлення зростання національної економіки та розроблення заходів для їх збільшення.

Відповідно до визначеної мети в статті вирішуються такі завдання:

- оцінюються погляди вітчизняних вчених на роль інвестиційних ресурсів у відновленні зростання національної економіки;
- аналізуються динаміка залучення Україною прямих іноземних інвестицій та депозитів населення;
- обґрунтовуються заходи, які дозволять залучити в національну економіку додаткові фінансові ресурси іноземних компаній та фондів, а також вільні кошти домашніх господарств.

Результати. Впродовж двадцяти п'яти років незалежності Україна втратила значну частину свого промислового потенціалу, тому необхідність його відновлення пов'язана з будівництвом нових та реконструкцією старих підприємств, розробленням та впровадження нових технологій. Все це потребує значних обсягів фінансових ресурсів, які в нашій країні сьогодні відсутні. Водночас такі ресурси є в іноземних компаній та українського населення, які, через недовіру до вітчизняного уряду, не спішають інвестувати вільні фінансові ресурси в національну економіку.

Зазначене вимагає від нашої держави впровадження неординарних заходів з метою створення сприятливого середовища для залучення фінансових інвестицій, оскільки, на думку багатьох вчених, без цього забезпечити відновлення зростання національної економіки неможливо.

Так, вчені М. Якубовський, В. Новицький та Ю. Кіндзерський зазначають: «Розрахунки показують, що для надійного інвестиційного забезпечення промислового розвитку (відповідно до запропонованих концептуальних основ) щорічні темпи зростання інвестицій мають підтримуватися на рівні 10–12 % [2, с. 20].

При цьому, інвестиційні ресурси потрібно не тільки отримати, а й направити їх на попередньо визначені пріоритетні цілі. На думку вченого В. П. Кудряшова: «У випадку, коли збільшення ВВП забезпечується за рахунок використання застарілої технології, інвестицій направляються в малоперспективні об'єкти, країна починає перетворюватися на залежний компонент світової економіки» [3, с. 44].

Тому А. Чухно зазначає: «Дійсно, інвестиції – це необхідна умова інновацій. На жаль, і в теорії, і на практиці до цього часу вважається, що інвестиції автоматично забезпечують інноваційні процеси. Аналіз показує, що інвестиції та інновації

взаємопов'язані і взаємодіють, але ефект досягається лише за умови, коли інвестиції, їхня структура відбивають технологічну структуру економіки і забезпечують пріоритетний розвиток вищих технологічних укладів» [4, с. 16].

Отже, Україні варто скористатися порадою вченого, на думку якого: «Сучасна фінансово-економічна криза ще раз показала, що наша держава має розробляти інвестиційну політику, яка була б чітко націлена на реалізацію пріоритетних напрямів науково-технологічного вдосконалення виробництва, на істотні зміни його структури за рахунок, збільшення виробництва наукомісткої насамперед, високотехнологічних, інтелектуально-інформаційних виробництв, інтелектуальної продукції, яка має значну питому вагу доданої вартості й високо цінується на світовому ринку» [5, с. 8].

При цьому, слід наголосити, що для реалізації інноваційної програми розвитку національної економіки, перевагу варто надавати залученню інвестиційних ресурсів, а не зовнішнім запозиченням.

Ще у 2007 році В. М. Геєць відзначав: «... іноземні банки дають в Україну кредити, щоб ми купували товари їхніх економік. Якби зараз економіка перебудувалася на інвестиційну модель, то проблеми в цьому не було б» [6, с. 29]. І вчений був абсолютно правий.

До цього тільки слід додати, що впродовж наступних дев'яти років обсяги іноземних та внутрішніх запозичень, які здійснює Україна, значно зросли. Але, не маючи власного розвинутого промислового виробництва, більшу частину залучених від зарубіжних компаній та фондів коштів наша країна повертає до цих же країн купуючи їхні товари. Крім цього, туди ж поступають кошти населення, за які воно купляє іноземну продукцію.

Тому, зараз перед Україною стоїть завдання перейти від запозичення коштів у інших держав та міжнародних фондів, до створення сприятливих умов для залучення прямих іноземних інвестицій, які б дозволили відновити виробництво широкого спектру промислових товарів у нашій країні та на їх придбання направляти доходи населення. Водночас, необхідно відновити довіру населення до вітчизняної банківської системи. Це забезпечить зростання депозитів домашніх господарств, залучених комерційними банками, які також можна буде перетворити на інвестиційні ресурси.

З метою створення сприятливого правового поля для залучення прямих іноземних інвестицій, в нашій країні у 1992 році був прийнятий Закон України «Про іноземні інвестиції» [7], а у 1996 році Закон України «Про режим іноземного інвестування» [8].

Завдяки прийняттю цих законів впродовж 1996–2000 років прямі іноземні інвестиції в економіку України зросли у 4,3 рази, 2001–2005 років – у 4,4 рази, 2006–2010 років – у 2,4 рази. Однак, починаючи з 2010 року притік прямих іноземних інвестицій в економіку України уповільнився. Так, впродовж 2010 року вони зросли на 11,9 %, 2011 року – на 12,3 %, 2012 року – на 9,9 %, 2013 року – на 3,2 %, а впродовж 2014 року – зменшилися на 19,5 % (табл. 1).

До того ж, якщо впродовж 1996–2013 років прямі іноземні інвестиції в економіку України з Кіпру зросли у 369 разів, Вергінських Островів – у 455 разів, Белізу – 933 рази, то з США – тільки у 5 разів, Швейцарії – 35 разів, Німеччини – 40 разів, Великої Британії – 51 раз, Італії – 63 рази, Росії – 78 разів. У 2014 році інвестиції в національну економіку зменшилися з усіх країн, крім Швейцарії. При цьому США з лідера серед країн інвесторів у економіку України перетворилися на одного з аутсайдерів.

Отже, зростання прямих іноземних інвестицій в економіку України з потужних економічно розвинутих країн було у десятки, а то й сотні разів меншим, ніж з офшорних зон, до яких належать Кіпр, Вергінські Острови та Беліз. Цей аналіз підтверджує давно відомий факт, що таким чином вітчизняні олігархи повертають в Україну свої кошти, раніше виведені з країни в офшорні зони без оподаткування. З

одного боку, це свідчить про ухилення окремих вітчизняних суб'єктів господарювання від оподаткування в Україні, з іншого – про несприятливі умови для інвестування вільних коштів власниками підприємств безпосередньо в національну економіку, без попереднього виведення їх в офшорні зони.

Таблиця 1*

Прямі іноземні інвестиції в економіку України (на 1 січня), млн. дол. США

Країни	Роки								
	1996	2001	2006	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Усього	897	3875	16890	40053	44806	50334	55297	57056	45916
В тому числі:									
Кіпр	52	378	1636	9005	10045	13355	17749	18979	13711
Німеччина	157	241	5504	6602	7083	7392	6121	6202	5721
Нідерланди	47	362	920	3955	4683	4898	5189	5544	5112
Росія	50	287	836	2466	3403	3600	3793	3903	2724
Австрія	16	125	1440	2605	2731	3419	3403	3179	2526
Великобританія	54	312	1175	2308	2287	2593	2554	2768	2146
Вергінські Острови	5	193	737	1343	1452	1666	2008	2276	1998
Франція	11	40	88	1631	2368	2260	1767	1741	1615
Швейцарія	38	163	456	796	862	948	1106	1351	1391
Італія	19	72	117	982	981	975	1028	1210	999
США	183	640	1387	1309	1158	1007	1014	935	862
Польща	21	63	226	867	933	854	917	840	831
Беліз	1	10	90	120	140	160	852	1027	642

* Складено за даними [9].

Важливим чинником, який може забезпечити зростання інвестицій в національну економіку, є депозити домашніх господарств, залучені комерційними банками. Однак, для цього необхідно відновити довіру населення до Національного банку України та вітчизняної банківської системи, яка була втрачена впродовж останніх років.

Якщо у 2005 році депозити українських домашніх господарств, залучені комерційними банками, зросли відносно 2000 року у 10,8 рази, у 2010 році відносно 2005 року – у 3,7 рази, то у 2014 році відносно 2010 року тільки у 1,5 рази. При цьому у 2014 році порівняно з попереднім роком вони зменшилися на 5,4 % (табл. 2).

Таблиця 2*

**Депозити домашніх господарств, залучені комерційними банками
(на кінець року), млн. грн.**

Депозити	Роки						
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Усього	6940	74778	275093	310390	369264	441951	418135
У валюті							
національний	3632	43688	142924	160530	186772	257829	200859
іноземний	3307	31090	132169	149860	182493	184122	212275

* Складено за даними [9].

Таким чином іноземні та вітчизняні інвестори, а також населення України не зацікавлені в тому щоб вкладати свої кошти в національну економіку. Така ситуація

зумовлена не дотриманням нашою країною своїх зобов'язань перед іноземними інвесторами, рейдерськими захопленнями підприємств, корумпованістю вітчизняних судів, скасуванням, раніше обіцяних інвесторам податкових пільг, неконтрольованою інфляцією, запровадженням оподаткування депозитів населення та знеціненням вкладів населення в комерційних банках.

Зазначене вимагає від України вжиття неординарних заходів для залучення додаткових інвестицій в національну економіку. Для цього нашій країні необхідно скористатися досвідом інших країн. Проте, в першу чергу, необхідно забезпечити правовий захист комерційних інтересів інвесторів, швидкий розгляд господарських спорів у вітчизняних судах, а при не досягненні згоди – передачу спірних питань на розгляд у міжнародні суди.

Крім цього, інвестори, які інвестуватимуть у вітчизняні підприємства великі суми фінансових ресурсів (не менше 1 млн. дол. США), повинні отримати на стартовий період (5–10 років) податкові пільги, а на перших 2–3 роки їх варто повністю звільнити від податку на прибуток підприємств.

Для залучення іноземних інвесторів, Україні також варто використати досвід післявоєнної Німеччини із стимулювання експорту. Ще у 1949 році, згідно із законом ФРН, страховій компанії «Гермес» разом із компанією «Дойче ревизионс унд тройханд АГ» було доручено здійснювати урядове гарантування експортних кредитів. Для цього держава виділила фірмі «Гермес» власні кошти.

Уряд взяв на себе відшкодування збитків за всіма операціями, які застраховані «Гермесом». Сутність гарантій полягає в тому, що державні органи ФРН відшкодовували збитки, які виникали у результаті виробничого та експортного ризиків експортера, за мінусом частки ризику, яку ніс сам експортер. При цьому, частка експортерів у покритті збитків становила 15 % у випадку експортного ризику і 10 % – у випадку виробничого ризику.

Гарантійна ситуація у випадку виробничого ризику наступала, коли одержувач державної гарантії втрачав можливість виробляти продукцію через те, що його іноземний приватний кредитор розорився, або іноземний партнер-державна організація протягом 6 місяців не зробила оплату авансу, або через зміну політичної ситуації в країні-імпортері.

Гарантійна ситуація у випадку експортного ризику наступала, коли імпортер виявлявся неплатоспроможним, країною-імпортером вводився мораторій, заборона платежів або переведення фінансових засобів, а також у випадку конфіскації товарів державними органами країни-імпортера, знищення чи пошкодження товарів під час їх транспортування та у випадку воєнних конфліктів [10, с. 44–46].

Оскільки нинішня ситуація в Україні близька до тієї, яка була в післявоєнній Німеччині, то запровадження за рахунок державних коштів страхування страховими компаніями можливих ризиків інвесторів при виробництві та реалізації виробленої в Україні продукції, а також при розпорядженні ними майном придбаним в нашій країні та належними їм фінансовими ресурсами, значно посилить довіру потенційних інвесторів до дій українського уряду і сприятиме надходженню додаткових інвестицій.

Депозити населення безпосередньо не інвестуються в національну економіку, але комерційні банки залучивши їх, отримують можливість не тільки надавати всім бажаючим кредити, а й здійснювати власні інвестиції в інші банки, промислову, будівельну та інші галузі. Тому, для відновлення довіри населення до вітчизняної банківської системи, необхідно відмінити оподаткування його депозитів та на законодавчому рівні закріпити зобов'язання Фонду гарантування вкладів фізичних осіб відшкодовувати вкладникам всю суму депозиту у випадку банкрутства банку.

Висновки. Узагальнюючи результати проведеного дослідження можна зробити висновок, що інвестиційні ресурси відіграють важливу роль в забезпеченні динамічного розвитку національної економіки. Тому, для створення сприятливого середовища для залучення додаткових інвестицій, запропоновано посилити правовий захист комерційних інтересів інвесторів; запровадити за рахунок державних коштів страхування ризиків інвесторів пов'язаних з виробництво та реалізацією продукції, а також розпорядженням належним їм майном та фінансовими ресурсами; надати крупним інвесторам на стартовий період податкові пільги; скасувати оподаткування депозитів населення та гарантувати громадянам повне відшкодування їх вкладів у випадку банкрутства комерційних банків.

1. Носова О. В. Влияние притока прямых иностранных инвестиций на экономический рост / О. В. Носова // Вісник економічної науки України. – 2016. – № 1 (30). – С. 201–207.
2. Якубовський М. Концептуальні основи стратегії розвитку промисловості України на період до 2017 року / М. Якубовський, В. Новицький, Ю. Кіндзерський // Економка України. – 2007. – № 11. – С. 4–20.
3. Кудряшов В. П. Державна підтримка економічного зростання в Україні / В. П. Кудряшов // Фінанси України. – 2008. – № 9. – С. 42–53.
4. Чухно А. Актуальні проблеми стратегії економічного і соціального розвитку на сучасному етапі / А. Чухно // Економіка України. – 2004. – № 4. – С. 15–23.
5. Чухно А. Сучасна фінансово-економічна криза: природа, шляхи і методи її подолання / А. Чухно // Економіка України. – 2010. – № 12. – С. 4–13.
6. Геєць В. М. Політика економічного зростання на основі розширення внутрішнього споживання та її наслідки / В. М. Геєць // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 14–33.
7. Закон України «Про іноземні інвестиції» від 13 березня 1992 року № 2198–ХІІ.
8. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 року № 93/96–ВР.
9. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
10. ФРГ / Отв. ред. Г. А. Буланов. – М. : Международные отношения, 1990. – 128 с.

References

1. Nosova, O. V. “Impact of foreign direct investment on economic growth.” *Herald economic Science of Ukraine* 1(30) (2016): 201–07. Print.
2. Jakubowski, M., Novitsky, V., Kindzersky, Yu. “Conceptual basis Industry Development Strategy of Ukraine till 2017.” *Economy of Ukraine* 11 (2007): 4–20. Print.
3. Kudryashov, V. P. “State support economic growth in Ukraine.” *Finance of Ukraine* 9 (2008): 42–53. Print.
4. Chukhno, A. “Actual problems of strategy for economic and social development at the present stage.” *Economy of Ukraine* 4 (2004): 15–23. Print.
5. Chukhno A. “The modern financial crisis: nature, ways and methods her overcome.” *Economy of Ukraine* 12 (2010): 4–13. Print.
6. Geyets V. M. “The policy of economic growth by expanding domestic consumption and its consequences.” *Finance of Ukraine* 9 (2004): 14–33. Print.
7. On foreign investments. Law of Ukraine from 13.03.1992, № 2198–ХІІ. Print.
8. On regime of the foreign investment. Law of Ukraine from 19.03.1996, № 93/96–ВР. Print.
9. The site of the State Statistics Service Ukraine. Web.< <http://www.ukrstat.gov.ua>>.
10. FRG. Ed. Bulanov G. A. Moscow: International relationships, 1990. Print.

Рецензент:

Ткачук І.Г. – доктор економічних наук, професор, зав. кафедри фінансів ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”.